

Milli Eğitim Şûralarında Ahlak ve Değer Eğitimi ile İlgili Alınan Kararlara Yönelik Bir Değerlendirme*

Fatih DEMİR¹

Sevda YILMAZ²

Özet

Milli Eğitim Şûraları ülkemizde eğitim sistemi ve eğitim politikaları ile ilgili birçok konunun, eğitim ile ilgili paydaşlar ile birlikte çok yönlü olarak tartışıldığı ve karara bağlandığı eğitim toplantıdır. Şûralarda alınan kararların eğitim sistemine yön verici misyonu dolayısıyla Milli Eğitim Şûraları tarihsel süreç içinde önemli bir yer edinmiştir. Bu çalışmada söz konusu öneminden dolayı Milli Eğitim Şûralarında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili konuların ne şekilde ele alındığı incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın yazılı dokümanlarını 1939-2014 yılları arasında gerçekleştirilen Maarif Şûraları ve Milli Eğitim Şûraları rapor içerikleri oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle ahlak ve değer eğitimi en geniş şekilde XVIII. Milli Eğitim Şûrasında yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Şûralarda, ahlak ve değer eğitimi ile ilgili konulara Türk Milli eğitiminin amaçları, öğretim programları, öğretmen eğitimi ve yaygın eğitim başlıkları altında dolaylı olarak yer verildiği sonucuna varılmıştır. Tarihsel süreçte ilk Şûralarda daha ziyade ahlak eğitimi üzerinde durulduğu, değer eğitiminin ise günümüz tarihine daha yakın Şûralarda vurgulandığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak Eğitimi, Değer Eğitimi, Eğitim, Milli Eğitim Şûraları

An Evaluation of the Decisions Taken in the National Education Councils on Moral and Value Education

Abstract

National Education Councils are training meetings where many issues related to the education system and education policies in our country are discussed and decided in a multi-faceted manner with the stakeholders related to education. Due to the guiding mission of the decisions taken in these councils, the National Education Councils have gained an important place in the historical process. In this study, it has been tried to examine how the issues related to moral and value education are handled in the National Education Councils due to its importance. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. The written documents of the research consist of the contents of the reports of the Education Councils and the National Education Councils held between 1939 and 2014. The data obtained from the research were analyzed by descriptive analysis method. In line with the findings obtained from the research, it was concluded that moral and value education was given the widest place in the XVIII. Council.

*Bu çalışma 3. Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. ORCID: 0000-0002-2013-4626

² Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. ORCID: 0000-0002-4489-2501

In the councils it was concluded that subjects related to moral and value education were included indirectly under the headings of the objectives of Turkish national education, curriculum, teacher training and non-formal education.

Keywords: Education, Moral Education, National Education Councils, Values Education

Giriş

Milli Eğitim Şûraları ülkemizde eğitim sistemi ve eğitim politikaları ile ilgili birçok konunun çok yönlü olarak tartışıldığı ve karara bağlandığı; bu süreçte eğitim ile ilgili birçok paydaşın da görüşlerinin alındığı toplantılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Şûralar özellikle eğitim politikalarının yol haritalarının çizilmesinde sonuçlarından yararlanan toplantılardır. Bu açıdan bakıldığında geçmişten günümüze Milli Eğitim Şûraları eğitim sistemimizde önemli bir yer edinmiştir.

Şûraların Türk eğitim sistemi içindeki tarihsel süreci incelendiğinde, amaç olarak bu toplantıların Maarif kongresine kadar uzandığı görülür. 1921 yılında toplanan Maarif Kongresinin amacı ülkenin milli eğitim politikasının tartışılıp belirlenmesidir. Bu kongreyi aynı amaçla toplanan Heyet-i İlmiye çalışmaları izlemiştir. Heyet-i İlmiye çalışmalarının ardından ilki 1939 yılında toplanan Maarif Şûraları ve ardından Milli Eğitim Şûraları eğitim sistemi ve politikalarını doğrudan etkileyen çalışmalar olarak devam etmiştir. Tarihsel süreç içinde Milli Eğitim Şûralarında eğitimle ilgili birçok kararın alındığı ve kararların bir kısmının uygulamaya konulduğu bir kısmının ise hayata geçirilemediği bilinmektedir. Ahlak ve değer eğitimi de Şûralarda görüşülen ve hakkında kararlar alınan konulardan biridir.

Ahlak ve değer eğitimi, eğitim sürecinin önemli bir parçasıdır. Özellikle son yıllarda önemi artarak doğrudan ya da örtük şekilde çeşitli derslerin öğretim programlarında yer almaya devam etmektedir. Bu noktada ahlak ve değer eğitimi kavramları incelenerek bu iki kavram arasındaki ilişkinin ortaya konması gerekli görünmektedir. Ahlak eğitimi; “bireylerin davranış ve tutumlarında iyiyi kötüden ayırmaya yardım edecek ilke ve kuralları kazandırmak, öğrencilerin ahlaki bir kişilik geliştirmesine yardımcı olmak ve zaman için söz konusu ahlaki davranışları alışkanlık haline getirerek, üstün ahlaki gerçekleştirmek” (Aydın, 2008, s.56-57) amacıyla yürütülen bir eğitim sürecidir. Ahlâk eğitimi, ayrıca bireylerin sosyal yaşamda karşılıklı ilişkilerini, birbirlerine davranış şekillerini konu alan bir eğitim şeklidir (Okumuş, 2010, s.31). Bir toplumu sağlıklı bir şekilde bir arada tutma ve toplumsal yaşamı devam ettirme yolunda gerçekleştirilen çabalar ahlak eğitimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönde gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinin bütününde ahlak eğitimi; toplumsal yapıyı oluşturan ve devamını sağlayan değerler sistemini de içine almaktadır. Nitekim “kişilerarası ilişkilerimizde ahlaklılık normlarını belirleyen, seçimlerimizde iyi kötü gibi yargılara varmamızı sağlayarak ahlakın sınırlarını çizen

araçlardan biri de değerlerdir” (Yinilmez Akagündüz, 2016, s.23). Hökeleli (2010) değerleri eylemlerimizin ve hareketlerimizin uygunluğunu, etkisini, güzel oluşunu, ahlaki oluşunu belirlemeye yarayan ilkeler ve kriterler olarak ifade etmektedir. Değerlere ilişkin eğitim ise bireylere örgün eğitim kurumlarında verilmektedir. “Değerler eğitiminde çocukların ve gençlerin kendilerine ve sosyal yapıya faydalı olan temel değerleri gelişimlerine uygun şekilde edinmeleri amaçlanmaktadır. Çocuğun doğuştan sahip olduğu nitelikleri açığa çıkarmak; kişiliğinin türlü yönleriyle gelişimini sağlamak, bireyleri ve toplumu kötü ahlaktan korumak, bununla birlikte bireyi iyi ve ahlaki davranışlarla donatmak ve bu durumun sürekliliğini sağlamak da değerler eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır” (Aydın ve Akyol Güler, 2012, s.16). Tüm bu açıklamalar doğrultusunda ahlak ve değer eğitiminin birbirleriyle doğrudan ilişkili olduğu ve birbirlerini tamamlama özelliği gösterdikleri görülmektedir.

Ahlak ve değer eğitiminde bireyin ilk sosyal ortamı olan aile ve sonra yakın çevresinin etkisi ile başlayan süreç okul ile planlı ve amaçlı bir şekilde devam etmektedir. Okumuş (2010), okullarda ahlak eğitiminde öncelikli olarak iyi ahlakın, ahlakî ilke ve esasların, güzel ahlakî tutumun ve davranışın; iyi ahlak ve kötü ahlak ölçütlerinin toplumsal değerler içinde yeri ve anlamının, davranış değişikliği oluşturacak biçimde bireylere verilmesinin oldukça önemli olduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple bireysel ve toplumsal gelişimi büyük ölçüde etkileyecek olan ahlak ve değer eğitiminin eğitim süreci içinde etkili ve sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Milli eğitim Şûralarında yapılan değerlendirmelerin ve alınan kararların eğitimin birçok boyutunda olduğu gibi ahlak ve değer eğitimi ile ilgili konularda da ihtiyaç belirleyici, yön gösterici işlevi olması mümkündür. Bu açıdan bakıldığında eğitim sürecindeki önemi dolayısıyla ahlak ve değer eğitiminin, eğitim politikalarına ve eğitim ile ilgili alınan kararlara yön verme misyonu bulunan Milli Eğitim Şûralarında geçmişten günümüze ne şekilde ele alındığının belirlenmesi önem arz etmektedir.

Literatürde Milli Eğitim Şûralarında tarih eğitimi (Alaslan, Şimşek ve Çamdeviren, 2012); coğrafya öğretimi (Sönmez ve Omca, 2019); Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretimi (Kolaç, 2008); vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitimi (Merey ve Kaymakçı, 2018); ders kitapları (Güzel ve Şimşek, 2012); üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerin eğitimi (Bilgiç ve Ataman, 2020) yaygın eğitim (Yazar ve Keskin, 2018) gibi konularda yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Ancak Şûralarda ahlak ve değer eğitimi ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmada Maarif ve Milli Eğitim Şûralarında ahlak ve değer eğitimine ilişkin konulara hangi

başlıklar altında ve ne şekilde yer verildiği incelenerek literatüre bu anlamda katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı, Millî Eğitim Şûralarında ahlak ve değer eğitimine ilişkin konuların ne şekilde ele alındığının incelenmesidir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.217).

Verilerin Toplanması

Araştırmanın yazılı dokümanlarını 1939-2014 yılları arasında gerçekleştirilen Maarif Şûraları ve Milli Eğitim Şûraları basılı ve çevrimiçi kaynakları oluşturmaktadır. Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen I. Maarif Şûrası ile başlamış olan ve XVIII. Milli Eğitim Şûrası da dahil olmak üzere belirli aralıklarla devam eden Milli Eğitim Şûralarının basılı kitapları ve XIX. Milli Eğitim Şûrasının çevrimiçi raporları incelenmiştir. XIX. Milli Eğitim Şûrasının basılı kitabı bulunmadığından bu Şûra için Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının ilgili web sayfasında (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf) yer alan Şûra sonuç raporları veri kaynağı olarak ele alınmıştır. Söz konusu yazılı ve çevrimiçi dokümanlardaki ahlak ve değer eğitimine ilişkin alınan kararlar ve ifadeler araştırmanın veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan Maarif Şûraları ve Milli Eğitim Şûraları basılı kaynaklara aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 1

Araştırmada Kullanılan Maarif Şûraları ve Milli Eğitim Şûraları Basılı Kaynakları

	Tarih	Şûra
1	17-29 Temmuz 1939	Birinci Maarif Şûrası
2	15-21 Şubat 1943	İkinci Maarif Şûrası
3	2-10 Aralık 1946	III. Milli Eğitim Şûrası
4	22-31 Ağustos 1949	IV. Milli Eğitim Şûrası
5	5-14 Şubat 1953	V. Milli Eğitim Şûrası
6	18-23 Mart 1957	VI. Milli Eğitim Şûrası
7	5-15 Şubat 1962	VII. Milli Eğitim Şûrası
8	28 Eylül-3 Ekim 1970	VIII. Milli Eğitim Şûrası
9	24 Haziran-4 Temmuz 1974	IX. Milli Eğitim Şûrası
10	23-26 Haziran 1981	X. Milli Eğitim Şûrası

Tablo 1 (Devamı)

Araştırmada Kullanılan Maarif Şûraları ve Milli Eğitim Şûraları Basılı Kaynakları

11	8-11 Haziran 1982	XI. Milli Eğitim Şûrası
12	18-22 Temmuz 1988	XII. Milli Eğitim Şûrası
13	15-19 Ocak 1990	XIII. Milli Eğitim Şûrası
14	27-29 Eylül 1993	XIV. Milli Eğitim Şûrası
15	13-17 Mayıs 1996	XV. Milli Eğitim Şûrası
16	1999	XVI. Milli Eğitim Şûrası
17	2007	XVII. Milli Eğitim Şûrası
18	2011	XVIII. Milli Eğitim Şûrası

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen Ahlak ve Değer Eğitimi Veri Toplama Formu kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama formunun geliştirilmesinde öncelikle alan yazın taraması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırma amacı doğrultusunda inceleme ölçütleri belirlenmiştir. Bu aşamada alan uzmanlarının görüşleri alınarak inceleme ölçütleri yeniden değerlendirilmiş ve veri toplama aracına son hali verilmiştir.

Veri analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analizde amaç elde edilen bulguları, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce düzenli ve sistematik bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.256). Araştırma verilerinin analizi sürecinde, Milli Eğitim Şûraları rapor içerikleri ve kararları, ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadelerin yer alma durumu açısından analiz edilmiştir. Bu süreçte ilk aşamada, araştırmacılar tarafından veriler, veri toplama aracı ile toplanıp analiz edilmiştir. Daha sonra araştırma güvenilirliğinin sağlanması açısından araştırmacıların ayrı ayrı gerçekleştirdikleri veri analizi öncelikle kendi içerisinde ve ardından veri kaynaklarından karşılaştırılarak üçgenleme yapılmıştır. Son aşamada, araştırmacılar tarafından elde edilen ortak analizler kullanılmıştır. Rapor içerikleri ve kararları metin içinde sıkça doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuştur.

Bulgular

Maarif ve Millî Eğitim Şûralarında ahlak ve değer eğitimine ilişkin konulara ne şekilde yer verildiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada veri analizi sonucu aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Aşağıda ahlak ve değer eğitimine ilişkin kararların Şûralarda görüşülen konu başlıklarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2

Maarif ve Milli Eğitim Şûralarında Ahlak Ve Değer Eğitimine İlişkin İfadelerin Yer Aldığı Konu Başlıkları

Şûra	Konu Başlıkları
Birinci Maarif Şûrası	Yükseköğretimin hedefleri
İkinci Maarif Şûrası	Ahlak eğitimi
III. Milli Eğitim Şûrası	Kız enstitüleri müfredat programı
IV. Milli Eğitim Şûrası	Demokratik eğitimin lüzum ve ehemmiyeti
V. Milli Eğitim Şûrası	Anaokulu programları Öğretmen okulu programları
VI. Milli Eğitim Şûrası	-
VII. Milli Eğitim Şûrası	Milli eğitimin temel ilkeleri Din ile ilgili eğitim ve öğretim Halk eğitiminin amaçları
VIII. Milli Eğitim Şûrası	-
IX. Milli Eğitim Şûrası	Ders programlarının yenileştirilmesi Demokrasi eğitimi
X. Milli Eğitim Şûrası	Türk eğitim politikasının programlara ilişkin rehber ilkeleri Öğretim programlarının uygulanmasına dönük öneriler Ortaöğretimin amaçları
XI. Milli Eğitim Şûrası	-
XII. Milli Eğitim Şûrası	İlköğretimin amaçları Öğretmen yetiştirme Eğitim programları ile ilgili alınan kararlar
XIII. Milli Eğitim Şûrası	-
XIV. Milli Eğitim Şûrası	-
XV. Milli Eğitim Şûrası	-
XVI. Milli Eğitim Şûrası	Mesleki ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme
XVII. Milli Eğitim Şûrası	-
XVIII. Milli Eğitim Şûrası	Sanat, beceri ve değerler eğitimi
XIX. Milli Eğitim Şûrası	Öğretim programları Haftalık ders çizelgeleri

Tablo 2’de görüldüğü üzere; Birinci Maarif Şûrasında ahlak ve değer eğitimine ilişkin konulara “yükseköğretimin hedefleri” başlığı altında, İkinci Maarif Şûrasında ise “ahlak eğitimi” başlığı altında yer verilmiştir. III. Milli Eğitim Şûrasında “kız enstitüleri müfredat programı”; IV. Şûrada ise “demokratik eğitimin lüzum ve ehemmiyeti” başlığı altında konuya ilişkin ifadeler yer almaktadır. V. Milli Eğitim Şûrası “anaokulu ve öğretmen okulu programları” başlıkları altında konuya ilişkin ifadeler yer bulmaktadır. VI. Şûrada ahlak ve değer eğitimine ilişkin ifade ya da kararların yer aldığı herhangi bir konu başlığı bulunmamaktadır. VII. Şûrada ise konuya ilişkin ifadeler “Milli eğitimin temel ilkeleri”, “din ile ilgili eğitim ve öğretim” ve “halk eğitiminin

amaçları” başlıkları altında yer verilmektedir. VIII. Şûra konuya dair ifadelerin yer almadığı Şûralardan biridir. IX. Şûrada, “ders programlarının yenileştirilmesi” ve “demokrasi eğitimi” başlıkları altında konuya ilişkin ifadeler yer almaktadır. X. Şûrada ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadeler “Türk eğitim politikasının programlara ilişkin rehber ilkeleri”, “öğretim programlarının uygulanmasına dönük öneriler” ve “ortaöğretimin amaçları” başlıkları altında bulunmaktadır. XI. Şûrada konuya ilişkin herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. XII. Şûrada “ilköğretimin amaçları”, “öğretmen yetiştirme” ve “eğitim programları ile ilgili alınan kararlar” başlıkları altında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadeler yer almaktadır. XIII., XIV. ve XV. Şûralarda konuya dair ifadelere rastlanmamaktadır. XVI. Şûrada ise “mesleki ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme” konusu içinde ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadelere yer verilmektedir. XVII. Şûrada konuyla ilgili herhangi bir ifade yer almamaktadır. XVIII. Milli Eğitim Şûrasında konuya ilişkin ifadeler; “sanat, beceri ve değer eğitimi” başlığı altında bulunmaktadır. XIX. Şûrada ise “öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri” başlıkları altında konuya dair ifadeler yer almaktadır.

Aşağıda Maarif ve Milli Eğitim Şûralarında ahlak ve değer eğitimine ilişkin ifadelerin ne şekilde yer aldığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Birinci Maarif Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

Birinci Maarif Şûrasında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili doğrudan bir bölüme yer verilmemektedir. Ancak dolaylı olarak Yükseköğretimin hedefleri için ayrılan bölümde yükseköğretim düzeyinde yetiştirilen öğrencilere kazandırılması hedeflenen özellikler noktasında öğrencilerin ahlaki özelliklerine ve değerlere değinildiği görülmektedir.

“...O üniversitelerin gayesi; iyi müşahede, tetkik ve tecrübe ve doğru düşünme kabiliyetini haiz ve ilmi metotları refleks haline getirmiş bir zihniyetle mücehhez, yüksek idealin heyecanına tabi olarak tekamül yolunda ileri atılan ahlaklı, seciyeli, ilim, meslek ve sanat adamları yetiştirmeğe çalışmaktır....” (MEB, 1939, s.493) ifadelerinden anlaşılacağı üzere, I. Maarif Şûrasında yükseköğretimin hedeflerinden biri ahlaklı ve karakterli bireyler yetiştirmek olarak vurgulanmaktadır. Yükseköğretim düzeyinde yetiştirilmesi amaçlanan bireylerin özellikle bilimsellik değerine sahip olmasının hedeflendiği görülmektedir.

İkinci Maarif Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

İkinci Maarif Şûrasında “Ahlak Eğitimi” başlığı altında bir bölüm yer almış ve ilk, orta ve yükseköğretim kademelerinde verilmesi gereken ahlak eğitiminin esaslarına ilişkin kararlar

alınmıştır. Bu başlık altında ideal Türk çocuğunun sahip olması gereken ahlaki yapı ve değerlere yer verildiği görülmektedir.

İyi, doğru ve güzel olan mânevi değerleri benimsiyerek yaşar ve etrafındakileri yaşatmaya çalışır. Kendi günlük hayatında çalışma ve başarılarıyla milletine en çok faydalı olur. Kendi menfaat ve saadetini milletin menfaat ve saadetinde arar ve bulur... Kendi hakları gibi başkalarının haklarını da aramakta uyanıktır....İyi ve doğru işlere kendi teşebbüsü ile sarılır. Bilgi ve karakterine dayanarak çalışır ve işin soravını çekinmeden üzerine alır. İyi ve doğru bildiği şeyleri cesaretle müdafaa eder. Cemiyet işlerinde yurttaşlarıyla el ve emek birliği yapar. Geçmiş nesillerin bıraktıkları maddi, mânevi, milli ve insani değerleri yalnız korumakla kalmaz, onları zenginleştirerek kendinden sonra gelenlere devreder... (MEB, 1943, s.104-105).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, ideal Türk çocuğu, manevi değerleri benimseyen ve yaşatan, milletin yarar ve mutluluğunu bireysel yarar ve mutluluğun önünde tutan, hakkını savunan ve başkalarının haklarına saygılı bir vatandaş özellikleri göstermektedir. Ayrıca ideal Türk çocuğu; iyi ve doğru işler yapan ve sorumluluk alan, toplumu ilgilendiren işlerde diğer insanlarla işbirliği halinde çalışan, geçmişten aldığı değerleri koruyan ve kendinden sonraki nesillere aktaran bir yurttaş olarak tasvir edilmektedir. Şûrada, ideal Türk çocuğunun sahip olması gereken değerler noktasında çalışkanlık, insan haklarına saygı, işbirliği, sorumluluk, gibi değerlerin vurgulandığı görülmektedir.

Şûrada ayrıca Türk ahlakının ilkeleri maddeler halinde sıralanmaktadır. Bu ilkeler kapsamında aşağıdaki ifadelere yer verilmektedir;

Türk yurdu varlığımızın temelidir. Her şeyimizi feda ederek Cumhuriyetimizi, istiklâlimizi korumak en büyük ödevimizdir. Milli istiklâle dayanmayan hayat Türk için ölümden beterdir. Yurdunu seven Türk, memleket için faydalı bir iş tutar ve o meslekte en ileri olmaya çalışır. Tuttuğu işi seve seve, titizlikle, metotla, tam zamanında usanmadan yapar ve yarım bırakmaz. Çalışmak en büyük saadet kaynağıdır, tembellik cemiyet ve fertler için felâkettir... (MEB, 1943, s.105).

Yukarıda yer alan ifadeler ile özgürlük, vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. “...Türk çocuğu gerçeği olduğu gibi görür. Her yerde, her işte, her zaman doğruluktan ve samimilikten ayrılmaz. Başkalarının da ayrılmasına meydan vermez. Doğru ve iyi bildiğini yerinde çekinmeden söyler...” (MEB, 1943, s.105) ifadeleri dürüstlük değerine “...Adalet toplumsal doğruluğun en güzel deyimidir ve insanlar için azık kadar gereklidir...” (MEB, 1943, s.106) ifadeleri ise adalet değerine vurgu yapmaktadır. “...Aile, cemiyetin temelidir. Aile kurumuna maddi ve mânevi zarar getirebilecek her çeşit davranış cemiyet ve insanlığa karşı en büyük suçtur...” (MEB, 1943, s.106) ifadeleri aile birliğine önem verme; “...Söylenileni dinlemek,

başkalarının inançlarına saygı göstermek, yapılan yerinde tenkidleri hoş görmek toplumsal bir ödevdir...” (MEB, 1943, s.106) ifadesi ise saygı değerini vurgulamaktadır.

II. Maarif Şûrasında ahlak eğitimi ilk, orta ve yükseköğrenim düzeyinde gerekçeleri ve uygulanma şekilleri ile açıklamaktadır. “...yedi ve on iki yaş aralığındaki talebelerin psikolojisi açısından okullardaki ahlâk eğitiminin sağlanması için daha ziyade örnek oluşturmak, söz ile telkinde bulunmak, güzel davranışları tekrar ettirmek ve sürekli biçimde yaptırmak lazımdır. Ancak bu suretle ahlâklılık bir alışkanlık haline getirilir...” (MEB, 1943, s.107) ifadeleri ilkokullardaki ahlak eğitiminin gerekliliğine ilişkindir.

İlkokullarda ahlak eğitiminin daha ziyade öğretmenlerin davranışları ve büyük şahsiyetlerin hayatları yoluyla örnekler oluşturmak, telkin yoluyla ve davranış tekrarları yoluyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Nitekim aşağıdaki ifadeler bu yönde yorumlanmaktadır;

İlkokullarda ahlâk eğitiminin başlıca tedbirleri şunlardır: ...Çocuğun çevresinde, öncelikle öğretmenlerimiz olarak güzel örnekleri çoğaltmak ve fena örnekleri yok etmek. Aşılması istenilen ahlâki kaideleri sıklıkla uygulattırarak çocukların iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak. Talebe teşkilâtı ile bazı ödev ve sorulara talebenin mümkün olduğu kadar iştirak ettirilmesine çalışmak. Kavrayış, duyuş ve görgü seviyeleri içinde, sözle tesirli telkinlerde bulunmak ve bilhassa yakın ve uzak Türk tarihinden, büyük Türk şahsiyetlerinin hayatlarından faydalanarak milli duyguları kuvvetlendirecek olguları telkin vasıtası olarak kullanmak...
(MEB, 1943, s.107-108).

Orta dereceli okullarda ise ahlak eğitimi ile ilgili şu ifadelere yer verilmektedir; “...Ortaokul yaşına gelen çocuklarda milli, içtimai ve ahlâki duygular daha bilinçlidir. Bunlarda ahlâk ilkeleri ve ahlâk eylemleri hem telkin hem de düşündürme yollarıyla kuvvetlendirilmelidir...” (MEB, 1943, s.108). Şûrada; “...Orta dereceli okullarda da, ilkokullarda olduğu gibi öğrencilere olumlu sözler ifade ederek ve örnekler sunarak yüksek ahlâk ilkelerini benimsetmek, bir disiplin altında iyi alışkanlıklar kazandıracak hareketleri yaptırmak, cemiyete karşı ödevlerini açıklamak...” (MEB, 1943, s.108) suretiyle ahlak eğitimi verilmesi yönünde ifadeler yer almaktadır. “...Fedakârlık ve teşebbüs kabiliyetlerini geliştirmeye yarayan tarihi olayları, büyük insanların hayatlarını ve fikirlerini canlı bir surette gösteren eserler meydana getirmek, gençlerin beden ve ruh gelişimini temin edecek sağlam edebiyat çalışmalarının yayılmasına çalışmak...” (MEB, 1943, s.109) amacı ise ahlak eğitiminde örnek şahsiyetler yoluyla ahlak eğitiminin gerçekleştirilmesine vurgu yapmaktadır.

Aşağıdaki ifadeler ise II. Milli Eğitim Şûrasında yükseköğretim düzeyinde ahlak eğitimi sürecinde hedeflenen uygulamalar olarak yer bulmaktadır.

Lisenin son sınıflarında ve yükseköğretim kurumlarında bulunan talebeve ahlâk eğitimi verilirken düşüncelerine ve usamlarına daha önemli yer ayırmak gerekmektedir. Gençlerin bu devirlerde benlik duyguları da fazla gelişmiş bir haldedir. Bundan ötürü yükselme eğilimlerini ahlâkta ve bilgide yükselmek yönünde tatmin etmelerini sağlamaya çalışmak gerekir... (MEB, 1943, s.110).

III. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

III. Milli Eğitim Şûrasında ahlak ve değer eğitime ilişkin bir başlık bulunmamakla birlikte Kız Enstitüleri müfredat programında bazı değerlere işaret edilmektedir. Şûrada, kız enstitülerinde verilecek eğitimin ilkeleri belirtilirken bu ilkeler doğrultusunda yetiştirilmesi amaçlanan öğrencilerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve alışkanlıklara değinildiği görülmektedir. “...Öğrencilerin ara sıra aralarında işbirliği yapmalarına ve gruplaşmalarına da yer verilmelidir. Böylece öğrenciler işbirliğine ve yardımlaşmaya alışırlar. Genç kızları icabettikçe umuma ait hayır işlerinde çalıştırmak sosyal yardım zevkinin gelişmesine hizmet eder...” (MEB, 1946, s.310) ifadelerinden anlaşılacağı üzere öğrencilere yardımlaşma ve tutumluluk değerlerinin kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

IV. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

IV. Milli Eğitim Şûrasında ahlak ve değer eğitimi ile doğrudan ilişkilendirilebilecek bir bölüm bulunmamakla birlikte “Demokratik eğitimin lüzum ve ehemmiyeti” başlığı altında demokratik eğitimin esas ve şartları belirlenmiştir. Demokratik eğitim sürecinde öğrencilerin ahlâk eğitimine değinildiği görülmektedir.

Bu eğitim sistemi içinde, derin köklerini ferdin ruh ve şuurundan alan bir âmme vicdanının, bir efkârı umumiyenin teşekkül ettirilmesine de ihtiyaç vardır. Cemiyette öyle bir efkârı umumiyeye yaratmak lâzımdır ki, artık içtimai adalet ve insani tesanüt fikri âmme menfaatini hulusi menfaatten üstün görme kaygısı, geniş bir işbirliği ve tesamuh zihniyeti, müesses cemiyet nizamına saygı fikri, vazife ve mesuliyet duygusu, şahsi teşebbüsü teşvik düşüncesi, hakkını arama ve hakkına razı olma zihniyeti beşeri ve içtimai muamele ve münasebetlerde üstünlük kazanmış olsun. Bu sayededir ki, toplu yaşamın huzur ve sükun içinde, sarsıntılara uğramadan gelişmesi mümkün olabilir...Şu halde demokratik eğitim sistemi içinde insanlar yukarıda söylenen inanışları kazandıracak ve bu inanışları benliklerinin derinliklerine kadar nüfuz ettirecek, bundan sonra da, onları samimiyetle bu akidelere uygun olarak harekete sevk edecek, bu hareket tarzına alışkanlık kazandıracak şekilde yetiştirmek lâzım gelir... (MEB, 1949, s.58-59).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; eğitim sistemi yoluyla köklerini bireylerin ruh ve bilincinden alan bir kamu vicdanının ve bir toplumsal düşünce şeklinin oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. Kişisel ve sosyal ilişkilerde, sosyal adalet ve insani dayanışma, toplum

yararını kişisel yarardan üstün görme, işbirliği ve hoşgörü zihniyeti oluşturma, toplumsal düzene saygı, görev ve mesuliyet duygusu gelişmiş bireyler yetiştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Söz konusu değerleri kazanmış bireyler ile toplumsal yaşamın huzur içinde sürdürülmesinin mümkün olduğu vurgulanmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken bir nokta da söz konusu değerlerin bireylere benliklerinin derinliklerine nüfus edecek şekilde davranışa ve alışkanlıklara dönüştürülerek kazandırılması gerekliliğine yapılan vurgudur.

IV. Şûrada ahlak eğitiminin ve özellikle öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerlerin telkin yoluyla değil yaşantı haline dönüştürülmesi sağlanarak kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Aşağıda yer alan ifadeler ahlak ve değer eğitiminin çocuğun yaşantı yoluyla kazanması gereken bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.

Komisyonomuz, ahlâk eğitiminde, muvaffakiyet yolunun, gençlere soyut kuralları belletmek ve telkin etmekten ziyade öğrencilerin bu ahlâki kurallar içinde bizzat yaşamalarını sağlamakta olduğuna kanaat getirmiş bulunmaktadır. Çocuk, kazanmasını istediğimiz meziyetlerin reel şartları içinde, kendisine vermek istediğimiz terbiye âleminde fûlen yaşatılmak lâzımdır. Çocuk, okul içinde ve dışındaki temaslarında, müşahedelerinde ve bütün yaşayışında aynı içtimai ve ahlâki havanın kendini sarmış olduğunu hissetmelidir... (MEB, 1949, s.59).

V. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

V. Milli Eğitim Şûrasında doğrudan ahlak ve değer eğitimi ile ilgili bir bölüm yer almamaktadır. Ancak anaokulları ve öğretmen okulları programları ile ilgili yapılan görüşmelerde ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadeler rastlamak mümkündür.

Anaokulları eğitim programı bölümünde 5-6 yaş grubu çocukların eğitim sürecinde aile ile işbirliği yapılması görüşülmüştür. Bu süreçte önerilen bazı uygulamalar aşağıdaki gibidir;

...çocukların hak ve vazife sorumluluğunu, güzeli, iyiyi ve doğruyu seçme kabiliyetlerinin geliştirilmesi mevzuunda aile ile ahenkli bir işbirliği yapılması... (e bendi); çocuğun okuldan herhangi bir eşya götürmesi durumunda derhal okulun haberdar edilmesi (f bendi); çocukta tabiat, hayvan ve bitki sevgisini uyandırmak, onun açık hava oyunlarından faydalanmasını sağlamak için çocukla tabiat arasına herhangi bir engel konmaması (j bendi)... (MEB, 1953, s.68).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere çocuk eğitiminde; sorumluluk, estetik, dürüstlük ve sevgi değerlerinin küçük çocuklara kazandırılmasının amaçlandığı göze çarpmaktadır.

Şûrada ayrıca ilkökul öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusunda yapılan konuşmalarda şu ifadeler dikkat çekicidir;

Okul talebenin ahlâkına ve vicdanına dört bakımdan tesir icra edebilir. Ahlâk mevzuunda öğretmenler yoluyla; öğretmenin verdiği ceza ve mükâfatlar yoluyla; öğretmenin bizzat misal

olmasıyla; çocuğun kendi arkadaş grubu içindeki tecrübeleriyle. Orta çocukluk çağından itibaren okul derslerle, arkadaş ve öğretmen misalleriyle demokrasi değerlerini tanıtabilir. Yeni öğretmen okulları programı ile öğretmen namzetleri bu ilmi esaslara dayanarak terbiyevi aksiyonu temin edeceklerdir... (MEB, 1953, s.618-619).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; okullarda ahlak eğitiminin öğretmenlerin ceza ve pekiştireçleri ile öğrencilere örnek davranışları ile ve çocuğun akran grubu içindeki yaşantıları yoluyla gerçekleşeceğine vurgu yapılmaktadır.

VII. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

VII. Milli Eğitim Şûrasında “Milli eğitimin temel ilkeleri”, “Din ile ilgili eğitim ve öğretim” ve “Halk eğitiminin amaçları” konu başlıkları altında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili konulara yer verilmiştir.

Şûrada Milli eğitimin temel ilkeleri açıklanırken yetiştirilmesi arzu edilen vatandaşların bazı özelliklerine dikkat çekildiği görülmektedir;

...kanun ve nizamla karşı saygılı; vatandaşlar içinde milli birlik esasını zedelemeyen fikir ve inanç farklılıklarını anlayışla karşılayan; milli kaynakları koruyup değerlendiren ve geliştiren; içinde bulunduğu şartları devamlı olarak iyileştirmeye çalışan; bilim çalışmalarının ve ilerlemenin toplum refahına kazandıracacağı desteği kavrayan; toplum olaylarına karşı ilgili... (MEB, 1962, s.112).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; eğitim sisteminin saygı, hoşgörü, bilimsellik ve toplumsal sorunlara duyarlılık gibi değerlere sahip vatandaşlar yetiştirmesinin amaçlandığı görülmektedir.

VII. Şûrada “Din ile ilgili eğitim ve öğretim” başlığı altında ahlak ve değer eğitime vurgu yapıldığı görülmektedir. Şûrada din eğitim ve öğretimının başlıca hedefi; “...İlkokul ve ortaokullarda meslek okullarının ortaokul bölümlerinde bireylerin gelişme ve anlama düzeylerine paralel olan karakter ve ahlâk eğitiminin desteklenmesi için din, duygu, inançlar ve ibadetler ile ilgili ana bilgiyi edindirmek...” (MEB, 1962, s.163) olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeler VII. Şûrada ahlak eğitiminin din eğitimi ve öğretilimi yoluyla verilmesinin amaçlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Şûrada ayrıca halk eğitimi başlığı altında konuşmalar yapıldığı ve bazı raporlar düzenlendiği görülmektedir. Halk eğitiminin amaçları kapsamında örgün eğitim dışında yer alan bireylerin de yaygın eğitim yoluyla bazı değerleri kazanmasının gerekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. Halk eğitiminin başlıca amaçları noktasında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır;

Vatandaşlara demokratik yaşamın amacı olan özgür irade, sevgi, saygı ve hoşgörülük hislerini aşılacak, lüzumlu vatandaşlık bilgilerini edindirmek; vatandaşlara aile, toplum hayatı ve sağlık hakkında temel bilgi ve alışkanlıkları kazandırmak; vatandaşlara bilimsel düşünme, planlı ve metotlu çalışma alışkanlıkları kazandırmak; vatandaşları milli ve toplumsal meselelerimizle ilgilendirmek... (MEB, 1962, s.297-298).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, vatandaşlara halk eğitim çalışmaları yoluyla; sevgi, saygı, hoşgörü, bilimsellik, toplumsal sorunlara duyarlılık ve çalışkanlık gibi değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

IX. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

IX. Milli eğitim Şûrasında ahlak ve değer eğitime ilişkin bir bölüm bulunmamasıyla birlikte “Ders programlarının yenileştirilmesi” ve “Demokrasi eğitimi” başlıkları altında bu konuya ilişkin ifadeler yer bulmaktadır.

Şûrada ahlak ve değer eğitime ilişkin ifadeler ilk olarak “Ders Programlarının Yenileştirilmesi” başlığı altında ders programlarının geliştirilmesi zorunluluğu bahsinde karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki ifadeler, ders programları yenilenirken ders kitaplarının yapılarının, Türk milletinin milli beraberlik ve bütünlüğünü destekleyecek şekilde yenilenmeye gidilmesinin önemini vurgulamaktadır;

Ders programlarının, insan haklarını temel alan, milli, demokratik, lâik, sosyal hukuk devleti ilkeleri uyarınca Türk milletinin bütün fertleri arasında milli birlik ve bütünlüğü kuvvetlendirecek, öğrencilere töre ve geleneklerimizle milli hasletlerimize uygun olarak ahlaki davranışlar kazandıracak ve bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yansıtacak şekilde sürekli olarak geliştirilmesi zorunludur... (MEB, 1974, s.60-61).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere programlar dahilinde öğrencilerimize milli özelliklerimize, gelenek ve göreneklerimize uygun ahlaki davranışlar kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Söz konusu ifadelerde dayanışma, bilimsellik, gelenek ve göreneklere saygı gibi değerlerin de ön plana çıktığı görülmektedir.

Demokrasi eğitimi başlığı altında ise; “...Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır...” (MEB, 1974, s.275) ifadeleri yetiştirilmek istenen bireylere sorumluluk ve saygı değerlerinin kazandırılmasının amaçlandığını göstermektedir.

Şûrada ayrıca ortaokul, lise ve ilköğretmen okullarında ahlak dersi ile ilgili kararların alındığı görülmektedir. Dersin verilmesi kararlaştırılan eğitim kademeleri ve haftalık ders saati şu

şekildedir: Ortaokul haftalık ders dağıtım çizelgesinde (MEB, 1974, s.363) altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda haftalık bir saat ahlak dersi verilmesine yönelik karar alındığı görülmektedir. Bütün liselerde uygulanacak haftalık ders dağıtım çizelgesinde (MEB, 1974, s.299) 9. ve 10. yıllarda haftalık bir saat ahlak dersinin yer aldığı görülmektedir. Dört ve yedi yıllık ilköğretmen okulları ikinci devre ders dağıtım çizelgesinde 1. ve 2. sınıflarda (MEB, 1974, s.372) haftalık bir saat ahlak dersine yer verilmesinin kararlaştırıldığı görülmektedir.

X. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitimine İlişkin Bulgular

X. Milli Eğitim Şûrasında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadelerle “Türk eğitim politikasının programlara ilişkin rehber ilkeleri” ve “Öğretim programlarının uygulanmasına dönük öneriler” ve “Ortaöğretimin amaçları” başlıkları altında rastlanmaktadır.

Rehber ilkeler başlığı altında; “...Programlarda öğrencilerin toplumsal uyum sağlayacak şekilde yetiştirme ve gelişmelerini gerçekleştirecek bilgi ve beceriler kazandırma yanında toplum hayatımıza süreklilik ve dinamizm kazandıran kültür değerlerimizin tanıtılıp benimsetilmesine özen gösterilecektir...” (MEB, 1981, s.62) ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere programların bilgi ve beceri kazandırma işlevi yanında kültürel değerlerin öğrencilere kazandırılıp benimsetilmesi rolünün de vurgulandığı görülmektedir.

Öğretim programlarının uygulanmasına dönük öneriler başlığı altında ise temel eğitimin ve ortaöğretimin amaçları kısımlarında ahlak ve değer eğitimine yönelik ifadeler yer almaktadır. Temel eğitimin amaçları bölümünde aşağıda yer alan ifadeler, temel eğitime devam eden öğrencilere milli ve ahlaki değerlerin kazandırılmasının amaçlandığını göstermektedir.

Türk milli tarihinden kendisine ulaşan insani milli ve ahlaki değerleri kavrar ve bunları davranışlarında gösterir (c bendi); ahlâki değer ve davranışlar geliştirir (n bendi); insanlar içindeki düşünce ve duyuş farklılıklarına hoşgörü gösterir; uygun aile hayatının temel ilkelerini benimsemiş, bu hususta görev ve sorumlulukları öğrenmiş ve kavramıştır (u bendi)... (MEB, 1981, s.76-78).

Ayrıca yukarıdaki ifadelerde hoşgörü, farklılıklara saygı, aile birliğine önem verme gibi değerlerin vurgulandığı görülmektedir.

Ortaöğretimin amaçları bölümünde ise, orta eğitimi bitiren yurttaşlar için; “...Teşebbüs yetenekleri gelişerek vatan hizmeti hususunda her daim sorumluluk almaya hazırdır (k bendi)...” şeklindedir. Bu ifadeler öğrencilerde sorumluluk değerinin geliştirilmesinin amaçlandığına işaret etmektedir. “...Aile, ulus, vatan sevgisi gelişmiş toplumsal ve kültürel değerleri benimsemiş, ulus birliği ve beraberliği anlayışına sahiptir (c bendi)...” ifadesi ise ortaöğretim öğrencilerinde aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin geliştirilmesinin amaçlandığını

göstermektedir. “...Toplumsal olayları ve toplum sorunlarını doğru analiz eder ve yorumlar. Bilimsel düşünme alışkanlığı kazanmıştır. Kalkınmanın ve genel refahın bilimsel çalışma ve ilerlemelerle kazanılacağına inanır (ğ bendi)...” (MEB, 1981, s.81-82) ifadesi bilimsellik değerine işaret etmektedir.

XII. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

XII. Milli Eğitim Şûrasında Türk eğitim sistemi ile ilgili kararlarda “İlköğretimin amaçları”, “Öğretmen yetiştirme” ve “Eğitim programları ile ilgili alınan kararlar” başlıkları altında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadeler yer verildiği görülmektedir.

Şûrada; “...İlköğretimin temel amacının, öğrencilerin; ...ahlâk değerlerini benimsemeleri ve yaşamaları, içinde bulunduğu toplumsal kültürü tanıma ve tarih bilincini geliştirebilme, demokratik davranışlar kazanma, karakterli olma, çevre ve toplumsal yaşama uyumlu hale gelmek için gereken eğitim öğretim olanaklarını sunan eğitim kurumları şeklinde yapılandırılması (Karar 1)...” (MEB, 1988, s.193) üzerinde durulmuştur. Bu noktada ilköğretimin kurumlarının öğrencilerin ahlâkî değerleri benimsemeleri ve yaşamalarına olanak sağlayacak kurumlar olarak düzenlenmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Şûrada ele alınan konulardan biri de öğretmen yetiştirme. “...Öğretmen yetiştirme ve hizmet içi eğitimde öğretmenlere uygulanan "genel kültür" programının, 21. yüzyıl nesillerinin üstün vasıflı yetiştirilmesi hedefine uygun bir yaklaşımla ele alınması ve toplumu tanıma ve yöneltme bilimleri derslerinin artırılması (sosyoloji, felsefe, din ve ahlâk bilimleri, liderlik, sosyal tarih) (Karar 1)...” (MEB, 1988, s.363) yönünde karar verildiği görülmektedir. Bu noktada öğretmen yetiştirme sürecinde din ve ahlak bilimleri derslerinin artırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

Eğitim programları ile ilgili kararlarda da ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Nitekim “...Öğretim programlarının; muhteva bakımından genç nesillere millî kimlik kazandırılmasında, millî birlik ve bütünlüğümüzün sürekli ve sağlam temeller üzerine oturtulmasında, kendi geçmişlerini, manevi ve millî kültür değerlerini öğrenmede yardımcı olacak şekilde ve devamlı olarak ilmî bir yöntemle geliştirilmesi (Karar 2)...” (MEB, 1988, s.535) yönünde verilen Şûra kararı programların öğrencilerin kültürel değerleri kazanmada destekleyecek biçimde düzenlenmesine ilişkindir.

Eğitim programlarına ilişkin alınan bir diğer karar “...Programların geliştirilmesinde; eğitimin, "millî kültür değerlerinin korunması" ve "yenilikçilik" olarak ifade edilen iki önemli fonksiyonunun birbirine tercihinin ve önceliğinin söz konusu olmaması; bu iki fonksiyonun

dengelenmesine dikkat edilmesi (Karar 4)...” (MEB, 1988, s.535) şeklindedir. Yenilikçi bir yaklaşımla programlar geliştirilirken millî kültür değerlerinin de korunması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Şûrada “...Öğretim programlarının düzenlenmesinde; vazgeçilmez zorunluluk olarak görülen millilik özelliğinin yanında, sevgi esasına dayanan demokratik davranış geliştirme, hür düşünce ve hoşgörü unsurlarına da yer ve önem verilmesi (Karar 6)...” (MEB, 1988, s.535-536) alınan karar öğretim programlarında sevgi, özgür düşünce ve hoşgörü gibi değerlerin programda yer alması gereken değerler olduğunu göstermektedir.

XVI. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitimine İlişkin Bulgular

XVI. Milli Eğitim Şûrasında “Meslekî ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme” başlığı altında ahlak ve değer eğitimine ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmektedir. “...Yükseköğretim kurumlarında öğretmen adayı olarak yetiştirilecek gençlerimizin Atatürk İlkeleri ve devrimleri doğrultusunda demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen; bunları davranış haline getirmiş bireyler olarak yetiştirilmeleri öğretmen yetiştiren kurumların en önemli görevidir (Karar 9)...” (MEB, 1999, s.330) ifadelerinde geleceğin öğretmenlerinin ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilincinde olan ve bu bilinci davranışlarına yansıtan bireyler olarak yetiştirilmelerinin amaçlandığı görülmektedir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere sorumluluk değeri edinmiş öğretmen adayları yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca “...Meslekî ve teknik eğitim fakültelerinde yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünen, insan ve doğaya ilişkin estetik değerlere sahip olan, yeni bilgi ve teknolojiyi kullanan, yabancı dil bilen öğretmenler yetiştirilmelidir (Karar 12)...” (MEB, 1999, s.330) ifadeleri de öğretmen adaylarının bilimsellik ve estetik değerine sahip olmasının amaçlandığına işaret etmektedir.

XVIII. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitimine İlişkin Bulgular

XVIII. Milli Eğitim Şûrasında değer eğitiminin bir bölüm halinde ele alındığı görülmektedir. “Sanat, beceri ve değerler eğitimi” başlığı altında değer eğitiminin niteliği ve yapılacak çalışmaların niceliği hakkında amaçlar yer almaktadır. Öğrencilere verilecek değer eğitiminde benimsenmesi gereken yaklaşım, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının değer eğitimi, işbirliği yapılacak kurumlar ilk defa XVIII. Şûrada açıkça belirtilmiştir.

Aşağıda yer alan ifadeler, değer eğitimine yönelik faaliyetlerin tüm örgün eğitim kademelerinde ve ayrıca yaygın eğitim sürecinde gerçekleştirilmesinin önemini vurgular niteliktedir;

Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dahil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda

öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır (Madde 35)... (MEB, 2011, s.720).

“...Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir (Madde 30)...” (MEB, 2011, s.720) ifadeleri değer eğitiminin değerlerin doğrudan aktarımında ziyade, öğrencilere milli ve evrensel değerler hakkında bilinç kazandırılması yoluyla gerçekleştirilesinin amaçlandığına işaret etmektedir. Ayrıca bu noktada “...Ortak değerlerin vurgulanması, değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır (Madde 33)...” (MEB, 2011, s.720) ifadesi de değer kazanımının öğrencilerde farkındalık oluşturulması ve bilinç geliştirilmesi yoluyla gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Alınan kararlarda yer verilen *“...Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlerde değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır (Madde 31)...”* ve *“...Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir (Madde 32)...”* (MEB, 2011, s.720) ifadeleri hizmet içi ve hizmet öncesi öğretmen eğitiminde değer eğitimi yer verilmesinin gerekliliği üzerinde durulduğunu göstermektedir.

Aşağıda yer verilen Şûra kararları değer eğitiminde gelecekte uygulanması gereken faaliyetlere ışık tutması açısından araştırmalar yapılması ve bu araştırma sonuçlarından yararlanılması gerektiğine ilişkin bir farkındalık oluştuğunu göstermektedir;

Milli Eğitim Bakanlığınca çocukların ve gençlerin sahip olduğu değerlerin belirlenmesi amacıyla yurt genelinde araştırmalar yapılmalı ve bu çalışmalar dört sene aralıklarla yenilenmelidir (Madde 29)... Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ile eğitim çalışmalarına önem verilmeli, bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır (Madde 37)...” (MEB, 2011, s.720-721).

Ayrıca *“...Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği programlar ve materyaller geliştirilmelidir (Madde 34)...”* (MEB, 2011, s.720) ifadesi değer eğitimi sürecinde işbirliğine gidilerek program ve materyal geliştirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. *“...Öğrencilerin akademik başarıları ile birlikte değerlerin gelişmesinde önemli yer tutan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimine ilişkin olarak da çalışmalar gerçekleştirilmelidir (Madde 38)...”* (MEB, 2011, s.721) ifadeleri ise değer eğitiminde önem teşkil eden farklı zekâ alanlarına yönelik uygulamalara da yer verilmesi gerektiğinin önemine işaret etmektedir.

XVIII. Şûrada değer eğitimi için din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin önemine işaret edildiği görülmektedir. “...Değer eğitimi hususunda mühim işlevi bulunan "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi bütün öğretim kurumlarında daha etkili biçimde yer almalıdır (Madde 39)...” (MEB, 2011, s.721) ifadeleri dersin değer eğitimi açısından daha etkili şekilde kullanılması gerektiğinin öngörüldüğünü göstermektedir.

Ayrıca “...Ödüllendirme kriterlerinde değer eğitimi bakımından örnek hareketler gösteren çocuklara ilişkin çalışmalar yapılmalıdır (Madde 36)...” (MEB, 2011, s.721) ifadesi öğrencilerin değerleri davranışa dönüştürme konusunda pekiştirme yoluyla teşvik edilmesinin amaçlandığını göstermektedir.

XVIII. Milli eğitim Şûrasında “Eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği” başlığı altında da ahlak ve değer eğitimine ilişkin kararların alındığı görülmektedir. Şûrada, “...Kurumsallaşma, kurumların ortak kültürünün oluşması süreci olup bu konuda en önemli etmenlerden biri okul yöneticileridir. Dolayısıyla okulda güven, karşılıklı saygı, sevgi, hoşgörü, başarı gibi değerlere dayalı okul kültürünün oluşmasında liderlik rolünü üstlenebileceklerin yönetici olarak atanmaları hususunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır (Madde 27)...” (MEB, 2011, s.708) ve “...Okul yöneticilerinin, ahlaki liderler sıfatıyla, söz ve davranışlarıyla okul toplumuna ait üyelere davranış ve rol modeli olmaları sağlanmalı okul müdürleri etik liderlik davranışları sergilemelidir (Madde 35)...” (MEB, 2011, s.710) şeklinde alınan kararlardan anlaşılacağı üzere okul yöneticilerinin ahlaki liderler olarak öğrencilere rol model olabilecek yapıda olmaları ve değerlere dayalı bir okul kültürü oluşturmadaki rolleri vurgulanarak değer eğitimindeki dolaylı etkileri üzerinde durulmuş ve yöneticilerin seçiminde bu faktörün göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır. Söz konusu ifadelerde güven, saygı, sevgi, hoşgörü ve başarı değerlerine vurgu yapılmaktadır.

Şûrada eğitim ortamlarında öğrencilerde değer gelişimini sağlayıcı uygulamalar gerçekleştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. “...Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir (Madde 27)...” (MEB, 2011, s.708) ifadeleri ayrıca öğretmen ve öğrencilerde farklılıklara duyarlılık değerinin oluşturulması gerektiğine de işaret etmektedir. Ayrıca aşağıda yer verilen ifadeler, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlamak için milli bayram merasimleri ile belirli gün ve haftalarda gerçekleştirilecek kutlamalardan yararlanılmasının amaçlandığına işaret etmektedir;

Ulusal ve resmi bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak toplantılar ve kutlamalar; toplumda bütünleşme, paylaşma, denetim ve kontrol mekanizmaları olup yönetimlerce bu faaliyetler şenlik ve festival şeklinde kutlanmalı, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği sağlanmalıdır. Bu faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Madde 29)... (MEB, 2011, s.709).

XIX. Milli Eğitim Şûrasında Ahlak ve Değer Eğitime İlişkin Bulgular

XIX. Milli Eğitim Şûrasında “Öğretim programları” ve “Haftalık ders çizelgeleri” başlığı altında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde okulların öğretim programları ile ilgili kararlarda ahlak ve değer eğitimi ile ilgili kararların yer aldığı görülmektedir. Şûrada okul öncesi öğretim programında değer eğitime yer verilmesi kararı alınmıştır. İlkokul bir, iki ve üçüncü sınıflarda da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine verilmesinin kararlaştırıldığı görülmektedir. Ortaokul düzeyinde, değerler eğitiminin programlarda etkili şekilde yer bulması yönünde karar alınmıştır. Liselerde ise Din kültürü ve ahlak bilgisi ders saatinin ikiye çıkarılması kararı alınmıştır (MEB, 2014).

Tartışma ve Sonuçlar

Maarif ve Millî Eğitim Şûralarında ahlak ve değer eğitime ilişkin konulara ne şekilde yer verildiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

II. Maarif Şûrasında “Ahlak Eğitimi” başlığı altında doğrudan bir bölüm yer almış ve ilk, orta ve yükseköğretim kademelerinde verilmesi gereken ahlak eğitiminin esaslarına ilişkin kararlar alınmıştır. Şûrada ahlak eğitimi ilk, orta ve yükseköğretim düzeyinde gerekçeleri ve uygulanma şekilleri ile açıklanmıştır. İlkokullarda ahlak eğitiminin daha ziyade öğretmenlerin davranışları ve büyük şahsiyetlerin hayatları yoluyla örnekler oluşturmak, telkin yoluyla ve davranış tekrarları yoluyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Orta dereceli okullarda ise ahlak eğitiminde örnek şahsiyetler yoluyla ahlak eğitiminin gerçekleştirilmesine vurgu yapılmaktadır. Yükseköğretim okullarında ise gençlerin ahlâkta ve bilgide yükselmelerinin hedeflendiği görülmektedir. Şûrada, ideal Türk çocuğunun sahip olması gereken değerler noktasında özgürlük, vatanseverlik, çalışkanlık, adalet, aile birliğine önem verme, insan haklarına saygı, işbirliği, sorumluluk gibi değerlerin vurgulandığı görülmektedir.

III. Milli Eğitim Şûrasında Kız Enstitüleri müfredat programında yardımlaşma ve tutumluluk değerlerine işaret edilmektedir. IV. Şûrada, demokratik eğitimin esas ve şartları belirlenmiştir. Demokratik eğitim sürecinde öğrencilerin ahlâk eğitimine değinilmiştir. Şûrada

ahlak eğitiminin ve özellikle öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerlerin telkin yoluyla değil yaşantı haline dönüştürülmesi sağlanarak kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

V. Milli Eğitim Şûrasında Anaokulları ve Öğretmen Okulları programları ile ilgili yapılan görüşmelerde ahlak ve değer eğitimi ile ilgili ifadelerle rastlamak mümkündür. Özellikle ilköğretim öğretmenlerinin yetiştirilmesi ile ilgili yapılan görüşmelerde okullarda ahlak eğitiminin öğretmenlerin ceza ve pekiştiricileri, öğrencilere örnek davranışları ve çocuğun akran grubu içindeki yaşantıları yoluyla gerçekleştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

VII. Şûrada ahlak eğitiminin özellikle din eğitimi ve öğretimi yoluyla verilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Ayrıca halk eğitimi başlığı altında örgün eğitim dışında yer alan bireylere yaygın eğitim yoluyla sevgi, saygı, hoşgörü, bilimsellik, toplumsal sorunlara duyarlılık ve çalışkanlık gibi değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

IX. Milli Eğitim Şûrasında programlar dahilinde öğrencilere milli özelliklerimize, gelenek ve göreneklerimize uygun ahlaki davranışlar kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Şûrada ayrıca ortaokul, lise ve ilköğretim okullarında ahlak dersi verilmesi kararlaştırılmıştır.

X. Milli Eğitim Şûrasında öğretim programlarının bilgi ve beceri kazandırma işlevi yanında kültürel değerlerin öğrencilere kazandırılıp benimsetilmesi rolü vurgulanmıştır. Temel eğitime devam eden öğrencilere milli ve ahlaki değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Şûrada yer alan ifadelerde özellikle aile birliğine önem verme, vatanseverlik hoşgörü, farklılıklara saygı ve bilimsellik değerleri vurgulanmaktadır.

XII. Milli Eğitim Şûrasında ilköğretim kurumlarının öğrencilerin ahlâkî değerleri benimsemeleri ve yaşamlarına olanak sağlayacak kurumlar olarak düzenlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmen yetiştirme sürecinde din ve ahlak bilimleri derslerinin artırılması amaçlanmıştır. Öğretim programlarının öğrencilerin manevi ve kültürel değerleri kazanmalarını destekleyecek biçimde düzenlenmesine ve yenilikçi bir yaklaşımla programlar geliştirilirken millî kültür değerlerinin de korunmasına karar verilmiştir. Şûrada yer alan karar ifadelerinde sevgi, özgür düşünce ve hoşgörü gibi değerlerin yer bulduğu görülmüştür.

XVI. Milli Eğitim Şûrasında meslek ve teknik eğitimi için öğretmenler ve yöneticiler yetiştirilmesi konusunda ahlak ve değer eğitimine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Geleceğin öğretmenlerinin Cumhuriyete karşı görevlerinin farkında ve sorumluluklarını yerine getiren ve bunları davranışa dönüştürmüş bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır.

XVIII. Milli Eğitim Şûrasında değer eğitiminin bir bölüm halinde ele alındığı görülmektedir. Sanat, beceri ve değerler eğitimi başlığı altında değer eğitiminin niteliği ve yapılacak çalışmaların niceliği hakkında amaçlar yer almaktadır. Öğrencilere verilecek değer eğitiminde benimsenmesi

gereken yaklaşım, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının değer eğitimi, işbirliği yapılacak kurumlar ilk defa bu Şûrada açıkça belirtilmiştir. Öğretim programlarında değer eğitiminin değerlerin aktarımından ziyade, öğrencilere milli ve evrensel değerler hakkında farkındalık kazandırılması yoluyla gerçekleştirilecek amaçlanmış ayrıca değer kazanımının öğrencilerde farkındalık oluşturulması ve bilinç geliştirilmesi yoluyla gerçekleştirilmesinin önemini vurgulanmıştır. Hizmet içi ve öncesi öğretmen eğitiminde değer eğitime yer verilmesine karar verilmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin değerler eğitiminde daha etkin şekilde kullanılması gerektiğine yönelik bir karar alınmıştır. Eğitim ortamlarında öğrencilerde değer gelişimini sağlayıcı uygulamalar gerçekleştirilmesi ve öğrencilerin değerleri davranışa dönüştürme konusunda pekiştiriciler yoluyla teşvik edilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Okul yöneticilerinin ahlaki liderler olarak öğrencilere rol model olabilecek yapıda olmaları ve değerlere dayalı bir okul kültürü oluşturmadaki rolleri vurgulanarak değer eğitimindeki dolaylı etkileri üzerinde durulmuş ve yöneticilerin seçiminde bu faktörün göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır. Merey ve Kaymakçı (2018) da Milli eğitim Şûralarında ahlak eğitiminde rol model olunmasının önemine vurgu yapıldığını belirterek Şûralarda ülkenin yöneticileri ile birlikte toplumsal yapı içerisinde bulunan tüm bireylere kadar herkesin iyi örnek olması gerektiğinin vurgulandığını belirtmektedirler.

XIX. Milli Eğitim Şûrasında okul öncesi öğretim programında değer eğitime yer verilmesi kararı alınmıştır. İlkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf düzeyinde de din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin yer alması, liselerde ise bu derse yönelik olarak haftalık iki saat düzenlenme kararı alınmıştır. Ayrıca ortaokul düzeyinde değerler eğitiminin öğretim programlarında etkili bir biçimde yer bulması yönünde karar alınmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde;

Ahlak ve değer eğitimi ile ilgili olarak, II. Maarif Şûrasında “Ahlak eğitimi” ve XVIII. Şûrada “Sanat, beceri ve değerler eğitimi” başlıklarında ve XIX. Şûrada doğrudan görüşmeler yer almış ve kararlar verilmiştir. Bu Şûralar dışında yer alan Şûralarda farklı başlıklar altında özellikle yetiştirilmek istenen insan modelinin özellikleri, öğretim programları, öğretmen eğitimi ile ilgili başlıklar altında ahlak ve değer eğitimi ile ilgili görüşme ve kararlara yer verilmiştir. VI., VIII., XI., XIV., XVII. Şûralarda ahlak ve değer eğitime ilişkin herhangi bir bölüm ya da ifadeye rastlanmamaktadır. Ahlak ve değer eğitime en geniş şekilde XVIII. Milli Eğitim Şûrasında yer verilmiştir. Konu ile ilgili doğrudan kararlar II., XVIII. ve XIX. Şûralarda alınmıştır. Dolaylı

kararlar ve ifadelerin ise I., III., IV., V., VII., IX., X., XII., XVI. Şûralarda yer aldığı görülmektedir.

Şûralarda öğretim programları yoluyla değer eğitiminin gerçekleştirilmesine yönelik kararların alındığı görülmektedir. III. Milli Eğitim Şûrasında, Kız Enstitülerinin müfredat programlarında öğrencilere kazandırılması gereken değerlere yer verildiği görülmektedir. V. Şûrada anaokullarında öğrencilere edindirilmesi gereken değerler ve öğretmen okulları öğretim programlarında ahlak eğitimine yönelik kararlar yer almaktadır. IX. Şûrada ders programları yenilenirken programlarda yer alması gereken değerlere vurgu yapılırken X. Şûrada programların uygulanması ve XII. Şûrada programları düzenlenmesi sürecinde değerlere değinilmiştir. XVIII. Şûrada değer eğitimi özellikle şekil açısından ele alınmış ve programlarda değer aktarımı yerine değerler hakkında farkındalık oluşturma şekliyle kazandırılma yoluna gidilmiştir. XIX. Milli Eğitim Şûrasında ise öğretim programlarında okul öncesi eğitim, ilköğretim ve orta öğretim düzeyinde değer eğitime yer verilmesinin kararlaştırıldığı görülmektedir.

Milli Eğitim Şûralarında geçmişten günümüze değer eğitimi yaklaşımlarına yönelik bir anlayış değişimi de göze çarpmaktadır. II. Maarif Şûrasında ahlak eğitimi ilk ve orta öğretimde daha ziyade öğretmenlerin davranışları ve büyük şahsiyetlerin hayatları yoluyla örnekler oluşturmak, telkin yoluyla ve davranış tekrarları yoluyla gerçekleştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. IV. Milli Eğitim Şûrasında ise ahlak eğitiminin ve özellikle öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerlerin telkin yoluyla değil yaşantı haline dönüştürülmesi sağlanarak kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. V. Şûrada okullarda ahlak eğitiminin öğretmenlerin ceza ve pekiştireçleri, öğrencilere örnek davranışları ve çocuğun akran grubu içindeki yaşantıları yoluyla gerçekleştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. XVIII. Şûrada programlarda değer aktarımı yerine değerler hakkında farkındalık ve bilinç oluşturma şekliyle kazandırılma yoluna gidilmiştir. Bu durum Şûralarda tarihsel süreç içinde değer eğitiminin özellikle yaklaşım açısından ele alındığı ve programlarda değer aktarımından değerler hakkında farkındalık ve bilinç oluşturma şekliyle kazandırılmaya doğru bir yaklaşımının benimsendiğini göstermektedir.

Öğretim programlarının uygulayıcıları olarak öğretmenlerin eğitiminde de Şûralarda konuya ilişkin kararlar alındığı görülmektedir. Özellikle öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarının programlarına ahlak bilgisi derslerinin konulması çabası bu duruma işaret etmektedir. IX. Şûrada ilköğretmen okullarında ahlak dersi verilmesi kararlaştırılmıştır. XII. Şûrada öğretmen yetiştirme sürecinde din ve ahlak bilimleri derslerinin artırılması amaçlanmıştır. XVIII. Şûrada hizmet içi ve hizmet öncesi öğretmen eğitiminde değer eğitime yer verilmesine karar verilmiştir.

Geçmişten günümüze Şûralarda yer bulan bir diğer konusu ise yaygın eğitimidir. VII. Milli Eğitim Şûrasında; halk eğitimi başlığı altında örgün eğitim dışında yer alan bireylere yaygın eğitim yoluyla sevgi, saygı, hoşgörü, bilimsellik, toplumsal sorunlara duyarlılık, çalışkanlık ve estetik gibi değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Merey ve Kaymakçı (2018) Milli Eğitim Şûralarında halk eğitimi alanında ana amaçlardan birinin millî birlik ve beraberliği güçlü kılmak için toplumsal tehditler karşısında bilinçli olmak konularında vatandaşların bilgilendirilmesi ve teşkilatlanmanın gerçekleştirilmesi, ülkede dil bütünlüğü yoluna gidilmesi ile Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsetilmesi ve yaşatılması olduğunu belirtmişlerdir.

Cumhuriyetten günümüze Milli Eğitim Şûraları incelendiğinde ilk Şûralarda daha ziyade ahlak eğitimi üzerinde durulduğu, değerlerin ise yetiştirilmek istenen insan modelinin özellikleri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Günümüz tarihine daha yakın Şûralarda ise değer eğitimi kavramının üzerinde durulduğu görülmektedir. Araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşan Keskin ve Yazar (2018) bu durumu son senelerde yerli ve yabancı literatürde değer ve değer eğitimi ilişkin araştırma ve çalışmalardaki yoğunlaşmanın Şûraların gündemine de yansması ile açıklamaktadır.

Kaynakça

- Alaslan, F., Şimşek, A. ve Çamdeviren, Ş. (2012). Türk maarif (eğitim) şûralarında tarih eğitimi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(2), 189-225.
- Aydın, M. Z. (2008). Okulda ahlak eğitimi ve ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, M. Z. ve Akyol, Güler, Ş. (2012). Okulda değerler eğitimi yöntemler, etkinlikler, kaynaklar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bilgiç, N., ve Ataman, A. (2020). Evaluation of the national education council's decisions regarding the education of gifted and talented students. *Talent*, 10(1), 62-78.
- Güzel, D. ve Şimşek, A. (2012). Milli eğitim şûralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 172-216.
- Hökeleli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim Öğretim Ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18), 4-9.
- Keskin, İ. ve Yazar, T. (2018). Milli eğitim şûralarında değer, ahlak ve karakter eğitimi ile ilgili alınan kararların değerlendirilmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 386-405.

- Kolaç, E. (2008). Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı eğitimi öğretimi çerçevesinde milli eğitim şûralarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 416-440.
- Merey, Z. ve Kaymakçı, S. (2018). Millî eğitim şûraları'nda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitimine ilişkin alınan kararların değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 819-854.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1939). Birinci maarif şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1943). İkinci maarif şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1946). Üçüncü milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1949). Dördüncü milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1953). Beşinci milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1957). Altıncı milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1962). Yedinci milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1970). Sekizinci milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1974). Dokuzuncu milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1981). Onuncu milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1982). Onbirinci milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1988). XII. milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1990). XIII. milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1993). Ondördüncü milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
-
-

- Milli Eğitim Bakanlığı. (1996). Onbeşinci milli eğitim şûrası 2000’li yıllarda Türk milli eğitim sistemi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1999). Onaltıncı milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). 17. milli eğitim şûrası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). 18. millî eğitim şûrası eğitimde 2023 vizyonu görüşmeler raporlar ve kararlar (Cilt-2). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). 19. millî eğitim şûrası kararları. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf adresinden 12 Temmuz 2021 tarihinde alındı.
- Okumuş, E. (2010). Toplum ve ahlak eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim Öğretim Ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18), 28-32.
- Sönmez, Ö. F. ve Omca, B. (2019). Cumhuriyet döneminden günümüze milli eğitim şûralarında coğrafya öğretimi. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi (TISSE)*, 1(1), 82-99.
- Yazar, T. ve Keskin, İ. (2018). Millî eğitim şûralarında yaşam boyu öğrenme, halk eğitimi, yetişkin eğitimi ve yaygın eğitimi ile ilgili kararların değerlendirilmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 15, 63-83.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yinilmez Akagündüz, S. (2016). Türkiye’de ahlak eğitimi üzerine bir inceleme (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.